

צריך שתפלת הסוס והחמור לא תהא שוה לתפלתם של העב והענין. ואמן אמתי יש בכחו לברוא את העולם החדש הזה. הכל זוכרים את אנדוטיו של אנדרסן.

לפני ימים אחדים קראתי את ספורו של יהודה שטיינברג. השעונים. השעונים מדברים. דבריהם של כל השעונים כולם יצוקים בדפוס כללי אחד. ובכל זאת בולט אופיו של כל שעון ושעון ביהוד. שעון זה צעיר וזה זקן, זה בטלן וזה מיושב, ועוד שלישי הוא בעל-הבית — בעל-הבית שבין השעונים. ודבר זה הוא מה שאנו דורשים מן המשל. היי עולם אחר, היי עולם זר לנו, אבל היים אמתיים רוצים אנחנו לראות בו.

כי אנו דורשים, שהמשל והנמשל יתאימו זה לזה — דבר זה מובן הוא מאלו ואינו צריך ביאור.

אבל עוד דבר אחד צריכים אנחנו לתבוע מן המשל — שתהיה בו לאומיות. אך הלילה לנו לדמות, שלאומיות זו פירושה מקורי ות. כמעט אפשר להחליט, שהמשלים אי-אפשר שתהיה בהם מקוריות, וביחוד אין מקוריות במשל האמני.

המשל האמני התפתח רק בזמן מאוחר מאד, אהרי שהמשל הבלתי-אמני נמצא זה כבר. כשעמד האדם על מדרגה שפלה מאד בסולם התפתחותו ונמצא בקרבה יתירה וביחס בלתי-אמצעי אל הסביבה, היה מתבונן אל היי כל מסובב אותו בכל חושיו ובתשומת-לב. או פעל עליו עולם-החיות ביותר מפני שעולם זה קרוב מאד בהתנלותו החיצונית אל עולמו של האדם הקדמון. החוקים הפרימיטיביים, שעדיין לא בא האדם הקדמון לידי הכרת מהותם וששלטו בחברת האדם כמעט שלטון בלי-מצרים, משלו גם בעולם-החיות. לפעמים ראה האדם בעולם זה שלמות יותר גדולה ממה שמצא בעולמו שלו. נזכיר נא את הסדר הקבוע והמוצק, השולט בכורת-הדבורים ובחבורת הגמלים.

אותם הקולות, שהחיות והעופות משמיעים לעתים קרובות, אשר לנו הם נראים מנוגשונים כל-יכך, היו לו להאדם של אז מרובות-גונים ועשירות במדה ידועה, כמו שהם באמת. אינינו איננו מביחנות בהן עכשיו, אבל זוהי אשמתנו שלנו: אנו רחוקים עתה כל כך מן החיים הטבעיים ההם!

לכל תנועה ותנועה, לכל גרנד-נגף, לכל צעד והעויה של החיות היתה אז אותה זכות-הקיום, שאין אנו מוצאים בהם עתה. ועל אלה עוד הוסיף האדם הקדמון משלו, מאחר שלא ראה כמעט, שיש להיוו שלו איזה יתרון מחייהם שלהם. על כן היה ביכולתו לחבין את החיים ההם בחייו הוא, וזהו מקור כל הספורים מחיי החיה, הבהמה והעוף.

העוף מדבר, מבין את לשון האדם, יודע את לשונן של החיות האחרות. אז היו בארץ רק חיים אחדים, היים נשנים בהרבה מינים של החי, הרומש על פני האדמה.

ובכן, מה נקל וטבעי היה, אז — כשהיה קשה מסבות צדדיות לספר בנותם של איזה איש או חברה — ליסר מדה מנוגה זו או אחרת, ותחת לקרוא בשם האדם או בשם החברה — לקרוא בשמם של חיות ועופות! ובזמן מן הזמנים מקבל המשל את דמותו המסוימת, ומכיון שקבל אותה מתרחב גם חוג גבוריו, ממלכת הדומם תופסת בו מקום אף היא.

neoromantic justification for classical form

251/1904 סגן

הגאון 13 (1904) 244 - 251

גורדון בתור ממשל

על דבר י. ל. גורדון ועמדתו בספרותו התוכחו והתפלפלו סופרינו הרבה מאד. רבה דיו נשפך והרבה קולמסים נשתברו, כמו שאומרים מליצינו. דברו על הכבוד יאוי לגורדון בתור משורר לאומי, אפיה, לירי, — אך את גורדון הממשל לא זכיר שום אדם עד היום.

זוכרים אנחנו את הרעש, שקם בעולמנו כשיצאו סופרים אחדים לשלול מגורדון ת כשרונו הפיוטי לגמרי והשתדלו להראות, עד כמה תש כזה בשעה שהוא בא ציר איזה דבר; על כן יצא גורדינו מלפניהם — שאין לו רשות להקרא בשם שורר-ציר.

את המופתים החותכים לקחו מתוך כתביו הפרוזיים, שאנו מתוך מאמריו לוחות-פולישוניו, הוציאו מתוך שירי-העלילה הרבים שכתב, דינו מתוך שיריו ליריים, — ורק את משליו שכחו, רק מהם לא הביאו שום ראיה, שום מופת.

את גורדון הממשל שכחו. לגורדון חסר רגש המדה, לו לא היה שום כשרון ציורי, הוא היה אך חרוזן ולא זר. כך יצא גורדינו מלפני המבקרים, והקהל הגדול ענה אמן אחריהם. ולא שעה ל דברי מעריציו, הזקנים, בעלי-המליצות. אבל אלו ואלו שכחו, שיש לגורדון עוד יצירה שלמה, מקצוע ספרותי גדול, שאך מעטים ממשורריו הראו בו את כחם — קצוע-המשל.

ומקצוע ספרותי זה, שבו הצטיין גורדון כל-יכך, חשוב הוא מאד. כשאנו באים זין על הכשרון של איזה משורר, שכתב גם משלים, אפשר לנו לשפוט מן המשלים כשרונו הפיוטי בכלל.

כי המשל הוא שיר, הבא ללמד על חיי האדם מתוך חיי הדומם, הצומח עלי-החיים.

ושתים אנו דורשים מאת המשלים: ראשית, שבהם יתאים המשל אל הנמשל, ונית, שיהיה ערך להמשל בתור ציור בפני עצמו, על זה אין מן הצורך להרבות ידים, מפני שכל זה מובן גם בלי באור רחב.

המשל צריך להיות כל כך בולט, עד שבשעה שאני קורא אותו, אראה את זיים המתוארים בו כאילו אני חי בהם, ועם כל זה הם חיים את חייהם של הם א את חיי האדם, אם, למשל, הסיר והקערה יתנו אהבים, או צריך שלא תהא לי שרות לומר: לא, לא כך מספרים הם זה עם זה, אלא את מעשה-האדם מהקים במשל זה!

must be believable & strictly differentiated
must be true to itself before it can be true to our experience as well (romantic reading!)

Primitive man so much closer to nature

כלל וכלל, שהם יצאו מתחת עטו של סופר ולא העם בעצמו בראם. על כן אני מדמה, שרק אז יש ערך להמשלים, כשהם נעשים, או יכולים להעשות, לקנין העם כולו. ואולם במשלים מתורגמים בתרגום רגיל אי-אפשר דבר זה.

אמנם יש ערך ידוע גם למשלים מתורגמים: אותו הערך הספרותי, שיש לכל ספרות לועזית כשהיא נעקרת מאדמת-מטעה ונמטעת של אדמת-נכר, ספרות מתורגמת כזו נשארת תמיד אֶפְרוֹזִית. ערכם של תרגומים כאלה אינו גדול ביותר.

המשלים בעלי הערך הקיים, המשלים המקוריים כמובן ידוע, חשובים לנו במאד מאד, אבל להמשלים המתורגמים שלנו אין ערך גדול ביותר; ואולי גם ערך קטן אין להם.

את התרגומים הראשונים של משלי-קרילוב קבלנו מידי רייכרסון, מאיר וינגר וחזיק, די לנו לזכור איך הבין המתרגם העברי את הלשון הרוסית ואיזה ערך יכול להיות לתרגום, שבו אנו מוצאים רצפה יפה" כמובן המין היפה" (прекрасный полъ), או שבו מתורגם הדרה. Отправился въ страну далъ путешествовать Наполеонъ במלות עבריות אלו: תעה בדרכו אל ארץ-החועים...

עתה הולך ונרמס בעולם קטן תרגום משליו של לאֶפֿונטיין, מעשה ידי ש. ל. נורדון.

תרגום זה יוצא לא בתור תרגום רגיל מספרות לועזית, שהוא מיועד לקהל הרוצה לדעת איך כותבים הם, הלועזים, אלא בתור תרגום לילדים קטנים, לדור הבא, לדור המהונך ברוח יהודי, והוא יוצא מעטו של ציוני נלהב, של לאומיק-ציוני, מעטו של מורה, ולמרות כל אלה אין במשלים הללו אפילה שמץ-לאומיות כמובן שבררתו למעלה.

המשלים הרי צריכים להיות לאומיים, וכמובן זה הם צריכים להיות מקוריים, אפילו אם הם שאולים מעם אחר ומלשון אחרת, מפני שאין שום עם מכין את הסביבה ומתיחס אליה באופן שווה לגמרי אל הבנתו ויחסו של עם אחר, מאחר שהוא חי באקלים אחר ויש לו היסטוריה אחרת, הסתכלות-בעולם אחרת, אופן דבור אחר ודרכי-מחשבה אחרות, — מאחר שכל הסביבה שלו אחרת היא, ואפילו החיות, שעל פי רוב הן נושאות המשל, אחרות הן בכל ארץ וארץ, וגם אם אינן אהבת בעצם, הרי טפוסן אחר ותכונותיהן אחרות הורות לתנאי-האקלים, למצב הצמחים ועוד לכמה וכמה סבות אחרות.

ואם בכל העמים כך, בעם ישראל — ביוחד ביהודי-התחום, ברוב הגדול של היהודים — על אחת כמה וכמה, היינו נשתנו תכלית שני מחיי כל עם, ברובנו אנו עירוניים בני עירוניים, סוחרים בני סוחרים, והחיים מתגלים לנו בתמונה אחרת, שונה לגמרי ממה שהם מתגלים לשכנינו, ויחסנו אל הסביבה ואל החיות, העופות, הצמחים והדוממים אחר הוא לגמרי.

נקח, למשל, חיות אחרות, שרישומן נכר בלי-כך בעולם-המשל, מי לנו גדול שם מן החמור? ואולם, לא הרי חמורנו שלנו כהרי חמורם שלהם, החמור הגם, החמור שלנו הוא יחסן וחכות אבות יש לו, הוא אינו חמור סתם כחמורם של הגוים, אנתנו בני מלכים אנו, וגם החמורים שלנו בני-גדולים הם, כמעט בני-מלכים, כשאנו מעלים

absolute distinctiveness of each nation

esp the Jews of the Pale

donkey

וכשיצאה היצירה הפיוטית מרשותו של העם והיתה לקנינם של מהברים וסופרים, היה גם המשל, שהיה טבעי ועממי מתהלה, לאמני.

ואמני הוא מתהלה אך באותה מדה, שפיטן זה או אחר קובע את צורתו התמידית, המשל צריך אך שכלול ועבוד כדי שיתאים להמעם היפה של זמנו, ממילא מובן, כי ברבות הימים עליו להשתנות ולהזור ולהשתנות.

נקח-נא, למשל, את משלי **איוזפוס** היווני בכל תכונותיו וסגולותיו המיוחדות לו ונשום אל משליו של **פדרה** הרומי, ומה אנו רואים? המשל פשט צורה ולבש צורה אחרת, תחת הפרוזה העדינה של היווני יש לנו כבר שיר, אבל תוכן הדברים, החומר, אחד הוא, כמובן ברובו.

גם המשל גם הנמשל אחד הוא לשניהם.

והרכה דורות עברו ועם הדש קם, חיים חדשים התפתחו והם קראו לסופרים: דרשונו! — ויקם גם ממשל חדש, שכשרונו הפיוטי נעלה מעל כל ספק

שעלה בהרגעו בתור המעל על כל גוים וכל אדם, או מרובם כל אדם, הצרפתי, ועכשיו צאו וראו את משליו, שכחו רגע אחד את האמנות הגאופית, את הרעננות הנחמדה ואת השחוק הקליל של הצרפתים, המרהק על פני כל משליו; הביטו אך אל תוכן-המשלים, ואז תאמרו, שאין בו שום מקוריות, הן את מכרינו מכבר אנו פוגשים בהם; הנה העורב הרעבתן והגבינה בפיו, והנה הצפרדע, הרוצה להדמות בגדלה אל הפר, ועוד ועוד, את כל אלה מצאנו כבר בספרי המשלים, שקדמו ללאֶפֿונטיין, את כולם כבר ראינו במשלי איוזפוס ובמשלי פדרה, ואותם נראה ונמצא גם במשלי-התלמוד המעשים, שנשארו לפליטה ממשליו של רבי מאיר, ואותם המשלים עצמם נמצאים גם בספריו היהודים ובספרותיהם של כמה וכמה עמים ולשונוות.

וכשנשים פנינו אל ספרי האמנות, או נמצא אותו התוכן ואותו החומר עוד הפעם בספרי-משליו של נאוף-המשל השני, שהוא אולי גם הארי שבחבורת-המשלים — בספר-משליו של קרילוב.

ואין אנו רשאים לומר: המשלים הללו נגבה הם בידי קרילוב, ורק מפני שנבב מן הנבב ללאֶפֿונטיין — פטור הוא.

לא ולא! לא קרילוב אף לא לאֶפֿונטיין לא נבבו גם לא תרגמו, אלא שניהם לקחו, אמנם, מן המוכן מכבר, אבל עבדו כל מה שמצאו כפי השגתם הפיוטית, כפי דרכי חייהם והיי עםם ורוח-זמנם, וככה הצליחו לברא יצירה ממשית, יצירה חיונית, כי — וזהו כלל גדול — אין מתרגמים משלים, אלא כוראים אותם שנית.

Critique of Hebra Trans. of Krylov, Lafontaine

הספרות העברית החדשה עשירה היא במשלים מתורגמים דוקא, שלש פעמים תרגמו לנו את משלי קרילוב, עתה הולך ונרמס בעולם קטן תרגום משליו של לאֶפֿונטיין.

וכי יש לתרגומים של משלים איה ערך? מה אנו דורשים מהם ואיזה חסן נמצא בהם?

המשל האמתי יש לו ערך קיים לדורות, והוא קנין העם, הרוזים לעשרות מחרוזת של קרילוב היו למשל בני העם, בני הקטנים והגדולים, הרוזים לעשרות מתרוזו של לאֶפֿונטיין חיים בני הצרפתים, עד שלפעמים אין המשתמשים בהם יודעים

Accep Phaed

Lafon

Kryl

penic

my

על רעתנו את החמור, מיד נזכרים אנו באתנו של בלעם, שזכתה לדבר עם מלאכים והלך מעין קרושה חופפת עליה ואינה חית-משא פשוטה כחמור-נוי. הרי שיש לחמור שלנו זכות אבות. וחמורנו הוא יחס גדול מאד. דודו או מקפלו הוא החמור המפורסם. המורה-החמוריתים, של ר' פנחס בן יאיר, גם חמורו של משיח, כמובן, אינו חמור פשוט וכשאנו מדברים בחמורים אי-אפשר לנו להפטר מן הזכרונות, שמתעוררים בקרבנו לזכר החמורים המצוינים האלה. חמורנו אינו יכול להיות חמורו של קרילוב-היה מנושמת ונבערת מדעת. חמורנו למד בחדר, הוא יודע תורה. חמורנו הוא-או הסיד-שוטה או משכיל-במלך, אבל את האותיות הקטנות הוא יודע פחות או יותר. דרך אגב אעיר, שלא רק אנחנו היהודים מחויבים להבין את אפיו המיוחד של החמור שלנו, וממילא מובן, שאנו צריכים לדעת, כי מעשיו ודבריו אינם יכולים להתאים לדבריו ומעשיו של החמר אשר לעם אחר, — אלא גם שאר הנונים השונים זה מזה אינם יכולים לתארנו באופן אחד. החמור באזור הקר מתואר בתור בער, כור, עצל, פלגמי, אבל החמורים אינם על כלל יודעים ויודעים על ענייניהם וזו גם נקודת-החבירה.

הסוס תופס גם הוא מקום חשוב במשלים. נכור הוא, יפה הוא ונדיבר-רוח במדה ידועה. גם בספרותנו הקדמונית הוא מתואר כך. התמונה הזוטר יפה מן הסוס שבכל ספרות העולם נמצאת בספר איוב. אבל אותו הסוס שכחנו זה כבר. הסוס, או יותר נכון, הסוסה של התחום-אוי ואבוי להם, סוסתנו של ר' מנדלי מוריס הוא. עצמותיה בולטות ושערותיה נושרות, עיניה טרוטות, ואין זכא אין לה. מי מאתנו רוכב עתה על סוסים, מי מכיר את הסוס בועצו? את נשרי-התחום יודע עולם-ספרותנו, ואותם בלבד הוא מכיר.

כלום אפשר הדבר, שהקהל העברי יצייר לעצמו את הסוס באותם הצבעים, ששאר העמים מציינים אותו בהם? גם את הפקחות שללו מאת סוסנו העלוב — טפשו הוא, שומה. בהמה בצורת סוס — כך הורגלנו לסמן את הטפשו בתכלית הטפשות. אוי ואבוי לו לסוסנו, אם סוסו של יהושע בן נון הוא החרגול, ואם בן-סוסו של משה רבנו הוא הילק היותר קטן.

ועוד היה שלישיית אעיר לי — את **הכלב**. הכלב הוא סמל הרעות הנאמנה לכל העמים. אבל אנו בני ישראל, איך נתרועע עם החיה הנוראה הזאת, שהיתה להנא לבני בריתנו? — היהודי אינו צריך לגדל כלב בתוך ביתו, היהודי ירא מפני הכלב. הכלב שלנו, אם כבר נועזנו להעביר את כפנו על הלכת-עזרה, הוא לנו גם אז בבחינת שומר, שזה עתה קבל ממך מתנת-יד ורשאי אתה להיות ידידו; אך זכור ואל תשכח, שגם עכשיו הדבר בחזקת סכנה ואין לגרוש את הסאה!

ולא רק החיות והבהמות עצמן שונות במשלי-כל עם ועם, אלא שונים הם גם הצוורים. המלויים את ספרי המשלים, הגרי המצויר בספר-משלים רוסים אינו הגרי המצויר בספר-משלים צרפתי, ושניהם לא ידמו אל אהיהם האנגלי. מובטחני, שאם יהיו לנו צירים, אשר יולדו ויגדלו בארץ-ישראל בתוך תחום חיינו החדשים, לא יהיו ציניהם שוים לגמרי לאותם של שאר אומות העולם. לעת-עתה אין הצוורים המלויים את המשלים העברים מתאימים לרוחנו כלל.

illustrations

בעולם קטן, גליון ליה שנה שעברה, נדפס המשל. האלון וקנה-הסוף בליות הצויר הצרפתי הזה: אלון אדיר ממלא את כל הגליון וקנה-הסוף גדל על עין-מים קטן; ועוד אנו רואים בציור זה: הלך משרך דרכו למרות הסערה העזה, בעוד שאצ"ביר רוכב על סוס הושלך עם סוסו ארצה. — כלום אפשר הדבר, שיבינו קוראינו הקטנים מי הוא אותו בן-אדם מימי הבינים ומפני מה הוא חובש לראשו קובע בעל נוצות ארוכות ומרחפות באויר, ואיזה יחס יש לו אל ההלך העני?

נבורי-המשל צריכים להצטיין גם באופן-דבורם. בזה צריכות להתגלות מקוריותו ולאומיותו של המשל. וגם דבר זה אין אנו מוצאים במשלים העבריים, שאמנם רק מתורגמים הם ושום מקוריות אין בהם, החיות והבהמות שבהם לא משלנו הם, וגם בבטוייהן ודרכי-דבורן אין מעט יהודי.

רק יהודה לייב נורדון הוא האחד, שאפילו משליו המתורגמים מקוריים, לאומיים הם, רק במשלי-יהודה' אנו מוצאים חיות יהודיות. וכל המעלות, שמנינו בממשל מקורי, אנו מוצאים בנורדון. למרות מה שרשם על רובם היותר גדול של משליו, העתקה ממשלי-לאפונטיין או העתקה ממשלי-קרילוב, אפשר לאמר כמעט על כל משליו: לנו הם! מבלי לחוש להחלפתו של הממשל עצמו. לאות ולמופת יכולה להיות דוגמא קטנה זו, שממנה אפשר לראות, מה בין ממשל בחסד-אלהים, אשר בתרגומו הוא יוצר את המשל מחדש, לפי רוח עמו וזמנו ולשונו, ובין מתרגם-בעל-מלאכה.

במשל: הדרור והצפרים, שנלקח מלאפונטיין, 1, 8, אנו קוראים בתרגומו של שיל נורדון כדברים האלה:

בְּעֹבֹר הַדְּרֹר אֶל מִסְעֵיָהּ,
קָנְתָה הַרְבֵּה חֻמְקָה וְרֵעָה,
כִּי שָׁם רַבּוֹת רְאוּ עֵינֶיהָ,
חֻמְמוֹת רַבּוֹת הִיָּתָה שׁוֹמְעָה.

ואולם לא כן מסר לנו התחלתו של משל זה הממשל האמת, י. ל. נורדון. הוא נתן לפנינו דרור ע ברית, וממילא מובן, כי דרור זו שונה היא הרבה מדרורו של לאפונטיין ושל שליג מתרגמו:

נִיְהִי בְּנִסְוֵעַ הַדְּרֹר מִן־חֻמְקָה שְׂמֵשׁ,
נִיְבֵא אֶרְצָה קָדְם וּבְמִצְרַיִם,
נִיְחַבֵּם מִקָּל עוֹף, מִקָּל הַרְמֵשׁ,
נִיְדַע חֻמְמַת הַיְבֵרִי הַשְּׂמֵיִם.

זהו עוף עברי. את החכמה הוא קונה במצרים, שהרי ידועים לו חכמי מצרים ולהטי חרטומיה. אם הוא נוסע, אז הוא בא מזרחה שמש, ויש לו חכמה, העולה על חכמת כל אומות-העולם — הוא יודע, חכמת הוברי השמים.

רצה הממשל להטעים, שאין הבנים צריכים להתנאות במעשיו אבותיהם. מה הוא עושה? — ממשלי אומות העולם משתמשים לתכלית זו באוזים המפורסמים.

critique of recent illust

speech p. 249

of 2 line of the table

מפני שלאומות-העולם קרובות ויקרות קורותיה של רומי. המתרגמים העבריים עושים כמעשהים ונותנים לבנינו העבריים דוגמאות ומשלים מן ההיסטוריה הרומית. ואולם ממשל עברי אינו עושה כך. הוא מוצא דבר, שיהא מתאים לעמו ולקורותיו.

קראו במשלי-יהודה את האילי ותוכחו. איל כזה אין לכל אומה שבועלם. אין לוולתנו חלק בו. יחסן גדול הוא: הוא בך-בנו של בך-בנו של. אילו של יצחק, ואלמלי היה בא הוא תחת יצחק, הרי לא היה עם ישראל כלו בעולם. עד היום מעורר עם ישראל רחמים בוכות - העקרה, בוכות אבי-אבי-אביו של האיל המיוחס.

והתנין - איך הוא מדבר במשלי-נורדון! זהו בעל-הבית שבתנינים. כל דבריו נאמרים בהרחבת-הדעת. הוא טובלם במליצות ושברר-פסוקים. כך היה צריך לדבר כותב-מאמרים בהמגיד מליק. הנה המשל, מראות ננעים:

כי חָקְרוֹן? בְּמָה? וּמִדּוּעַ?

הַמְּשַׁלֵּל אֲנִי מִשְׁאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים -

וְכַמּוֹתָם אִם אֵין לִי אַרְבַּע רַגְלִים?

אלו הן טענותיו של היהודי בכלל, וכך טוען היהודי כשמתגלע ריב על דבר ממפסירי ועליה שמנה, שנומר במכות ומהלומות. כך נוהג עולמנו וכך צריך להיות גם מנהג-המדותינו. גם מליצים צריכים הם להיות. שהרי גם בהמתנו קוראת את המליץ ואת הצפירה והמליצה שגורה גם בפיה.

הֲזֵן לֹא בֶן נִשְׁבָּה - אֵיכָכָה נִצְלִים?

שֵׁב פֹּה...

הָרִים יִרְקוּ וְדוֹן וְנִבְעוֹת גִּיל תִּתְגַּוְרְגָה.

לא מליצה כזו לא יגיד שום דוב בעולם חוץ מן הדוב שלנו. המתפלל שלש פעמים ביום והבקי במליצות. מדוע לא? - יעננו השועל.

כך עונה רק שועל יהודי. היהודי רגיל להשיב בשאלה על שאלה. קוראים אנחנו על דבר הארנבת ויראתה: שמעה הארנבת, כי נורה נורו על הקרנים, ותשא רגליה גם היא לצאת את הארץ. מפני מה נסה? כלום יראה היא מפני החוק? לא ולא! כך עושה הארנבת אשר מחוץ לתחומנו. הארנבת שלנו יראה לא מפני הנורה, אלא מפני השופט:

עֲתָה יָקוּם שׁוֹפֵט עֲרִיץ בְּאַרְצֵךְ.

בנורות כבר הורגלה הארנבת היהודית ונורה עבדא דכמלא; אבל השופט... השופט...

ה שׁוֹר מִסְפַּר תְּלֹאוֹת חַיִּים:

וְכַעֲבוֹר כָּל פֶּאֶשֶׁר נִשְׁאַרְתִּי בְּלִי כֹחַ

אָז יוֹסִיף הָאֵדָם עַל אֲבִירֵיחַו קָשֶׁע -

וּלְכַפֵּר חַטָּאתֶיהָ כִּי הִרְבָּה רִשְׁעָהּ

יִשְׁפּוֹךְ אֶת דָּמֶיהָ עַל הַמִּזְבֵּחַ.

שורו של לאַפֿוֹנטוֹן אינו יודע פורענות זו מה היא. כהרזים אלו מורגשת, יהדותי של השור נבור-המשלים.

אבל משליו של נורדון מצטיינים לא רק במקוריותם. גם פיוטיים הם עד מאד. חן פיוטי מיוחד שפוך על כלם. שנים שלשה משפטים, חרוז אחד או שנים - הכל הונג, הכל ברור, מבהיק, בולט. אין אני יכול להביא פה דוגמאות הרבה. צריך לקרוא בכונה את הספר, משלי-יהודה ולדוכח באמתות דברי.

רוצה הייתי מאד להשוות אל משלי-יוליג משלים אחדים, שתרגמו רייכרסון וחזק, אבל הדברים יארכו יותר מדי. מטעם זה מוכרח אני להסתפק רק בדוגמאות מועטות מתוך תרגומיו של שיל נורדון, כדי להוכיח מהם, שכשאנו קוראים אותם אין אנו יכולים לשכוח בשום אופן, שאך תרגום לפנינו-תרגום מדויק יותר מדי. אופן דבורם של הנבונים ודבוריהם עצמם שורטים את האוזן.

מר זאב הקם משנתו מאשים את מר שועלי שכנו, זה בן החיל, שכבר התפרסם לשודד ליל. מה רהוק כל זה מאותו העולם, שבשכילו נועדו המשלים!

וש. ל. נורדון מרניש הוא לפעמים בדבר, שיש הבדל עצום בין משלים עברים ומשלים צרפתיים. הנה לפנינו המשל: מועצת העבדים. מעשה בהחול, שהרבה להרוג בעכברים ועל כן נועדו אלה האחרונים לתלות פעמון בצוארה, כדי שיוכלו להרניש בצאתו; אבל לא נמצא מי שיעשה את הדבר, מר נורדון קורא לחתול רבי ווללי. העכברים קוראים צום. אספה מתאספת כדי למכס עצה, ובראשה עכבר שב, חכם ורב, לעדת העכברים רבות שנים (אביו ואביו היו גם הם רבנים); זכות אבות עומדת לו.

אמנם, אספה יהודית אנחנו רואים כזה, שהרכ עומד בראשה! ציור כזה אינו מוכן לצרפתים כלל וכלל. הוא כלו עברי. אבל מה אנו רואים בכנסיה עברית שנתגכסה כדי למצוא עצה כנגד. מלאך חבלה ושואן בה איש, שישים נפשו בכף בשביל כל העדה, כתר נגול-הפפרה? בכנסיה יהודית, מוחאים כף, לעצת הרבי... המתרגם נצח! הוא שכת, שאין נוהגים באספה יהודית ממין זה למחואו כף ותרגם את דברי הממשל הצרפתי מלה במלה.

יהודה ליב נורדון לא היה בא מעולם לידי טעות גסה כזו.

על מרגליות הסגנון של משלי-יהודה איני יכול להרבות דברים. הן כל-כך מדוכות, עד שהקורא ימצאן בכל עמוד ועמוד מן הספר המצוין הזה. גם את התורה היתצאת לנו מכל משל ומשל ידע נורדון להביע במלות קצרות ונמרצות מאד, הן רוכן ככולן מרגליות יקרות, שאין לנו הרבה דוגמתן, נמשלים אלו צריכים למוד. איני יודע מדוע, אבל הכשרון הפיוטי והציורי של נורדון נתגלם ביותר בספר משלי יהודה.

בן-נוטמן.